

1.1 JAN. 2002

NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

II. volebné obdobie

Číslo: 84/2002

1324

N á v r h

Výboru NR SR pre vzdelanie, vedu, mládež a šport

n a v y d a n i e

zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom
(Trestný poriadok) v znení neskorších predpisov

Návrh na uznesenie:

Národná rada Slovenskej republiky

s c h v a ľ u j e

návrh Výboru NR SR pre vzdelanie, vedu,
mládež a šport na vydanie zákona, ktorým sa
mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb.
o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok)
v znení neskorších predpisov

Bratislava január 2002

N á v r h
Z á k o n

z 2002,

ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom /Trestný poriadok/
v znení neskorších predpisov.

Národná rada Slovenskej republiky sa uzniesla na tomto zákone:

Čl. I

Zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom /Trestný poriadok/ v znení zákona č. 57/1965 Zb., zákona č. 58/1969 Zb., zákona č. 149/1969 Zb., zákona č. 48/1973 Zb., zákona č. 29/1978 Zb., zákona č. 43/1980 Zb., zákona č. 159/1989 Zb., zákona č. 178/1990 Zb., zákona č. 303/1990 Zb., zákona č. 558/1991 Zb., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 6/1993 Z.z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 156/1993 Z.z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 178/1993 Z.z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 247/1994 Z.z., nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 222/1998 Z.z., zákona č. 256/1998 Z.z., zákona č. 272/1999 Z.z., zákona č. 173/2000 Z.z., zákona č. 366/2000 Z.z. a zákona č. 253/2001 Z.z. sa mení a dopĺňa takto:

1. V § 45 odseku 2 sa za prvú vetu vkladá veta v tomto znení:

„Za opatrovníka v týchto prípadoch môže byť ustanovená ako fyzická tak aj právnická osoba, najmä občianske združenie so zameraním na ochranu ľudských práv.“

2. V § 50 odseky 2 a 3 znejú:

„2/ Ak je poškodeným maloletá osoba musí mať splnomocnenca už v prípravnom konaní v prípadoch trestných činov proti blízkej a zverenej osobe.

Splnomocnencom takejto osoby môže byť len advokát. Zvoliť splnomocnenca tomuto poškodenému môže zákonný zástupca, opatrovník ustanovený podľa § 45 ods.2, príbuzný v pokolení priamom, súrodeneц a osoba, ktorá s ním žije v spoločnej domácnosti.

3/ V prípade, keď žiadna z oprávnených osôb nevyužije v lehote určenej na zvolenie splnomocnenca toto právo, splnomocnenca ustanovuje a odvoláva predseda senátu a v prípravnom konaní sudca.“

Doterajšie odseky 2 a 3 sa označujú ako odseky 4 a 5.

3. V § 55 sa vkladá nový odsek 5 v tomto znení:

„5/ O vykonaní výsluchu podľa 102 ods. 4 sa vyhotovuje videozáznam, ktorý sa pripojí k zápisnici spolu s doslovným prepisom zvukového záznamu.“

4. V § 102 sa vkladajú odseky 4 a 5 v tomto znení:

„4/ Ak je ako svedok vyslúchaná maloletá osoba v prípadoch trestných činov voči blízkej a zverenej osobe, vykoná sa výsluch tak, aby takáto osoba musela byť v ďalšom konaní vyslúchnutá len výnimočne.

5/ Ďalší výsluch takejto osoby na videozáznam môže vyšetrovateľ vykonať len so súhlasom jej zákonného zástupcu a opatrovníka ustanoveného podľa § 45 ods.2. Splnomocnenec môže tento súhlas dať, len ak má na tento úkon udelené osobitné písomné splnomocnenie od osoby, ktorá ho zvolila., v prípade ustanovenia prokurátorom s jeho predchádzajúcim písomným súhlasom.

5. V § 151 odsek 2 znie:

„2/ Obhajca a splnomocnenec, ktorí holi obvinenému a poškodenému ustanovení, majú voči štátu nárok na odmenu a náhradu hotových výdavkov podľa advokátskej tarify.“

6. V § 151 sa v odseku 3 za slová „na návrh obhajcu“ pripájajú slová:

„ a splnomocnenca“.

7. V § 152 odsek 1 písmeno c/ znie:

„c/ odmenu a hotové výdavky uhradené ustanovenému splnomocnencovi štátom,“
Doterajšie písmená c/ a d/ sa označujú písmenami d/ a e/.

8. V § 152 sa v odseku 3 slová „ v odseku 1 písm.d/“ nahrádzajú slovami:

„v odseku 1 písm.e/“.

9. V § 154 sa za slová: „včítane trov vzniknutých pribráním“ vkladajú slová:

„alebo ustanovením“.

10. V § 155 odseku 1 sa text: „ štátom /§152 ods.1 písm.a/ a b/“ nahrádza textom:

„alebo ustanovenému splnomocnencovi štátom /§ 152 ods. 1 písm. a/ - c/“.

10. V § 163 a/ sa za slová ...násilia proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi podľa § 197 a/ ... vkladá tento text: „ ods. 1“

za slová: ...ublíženia na zdraví podľa § 221... vkladá tento text:
„ okrem ods.2 písm.c/“
a vycchajú slová: „proti tomu, kto je alebo v čase spáchania činu bol vo vzťahu k poškodenému manželom alebo druhom“.

11. V § 211 sa vkladá odsek 5 v tomto znení:

„5/ Pokiaľ sa o výsluchu svedka vyhotovuje videozáznam podľa § 55 ods. 4 a § 102 ods.4 vykoná sa namiesto výsluchu svedka na hlavnom pojednávaní premietnutie videozáznamu na technickom zariadení. Osobný výsluch takého svedka na hlavnom pojednávaní možno vykonať len výnimočne.“

12. § 246 ods. 1 písmeno b/ znie:

„b/ poškodený, ak je maloletou osobou, v prípadoch násilných trestných činov voči blízkej a zverenej osobe pre nesprávnosť ktoréhokolvek výroky“
Doterajšie písmená b – d sa označujú písmenami c – e.

Čl. II

Prechodné a záverečné ustanovenia

Konania začaté pred účinnosťou tohto zákona sa dokončia podľa doterajších predpisov, okrem ustanovenia § 246 ods.1 písmeno b/, pokiaľ lehota na podanie odvolania uplynie po nadobudnutí účinnosti tohto zákona.

Čl. III

Tento zákon nadobúda účinnosť dňa ..... 2002.

Dôvodová správa k návrhu zmien v Trestnom poriadku.

Zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom / Trestný poriadok/ napriek mnohým novelám nie je v súlade so štandardne uznávanými zásadami trestného konania, najmä v krajinách Európskej únie.

Neumožňuje rýchly, pružný a efektívny proces odhaľovania a postihu páchatel'ov práve u tých trestných činov, kde je to absolútne nevyhnutné pre ochranu ľudskej dôstojnosti, života a zdravia a nezabezpečuje dôslednú ochranu základných ľudských práv a slobôd jedinca prijatých medzinárodnými dohovormi a Ústavou Slovenskej republiky.

K bodu č. 1. Navrhovaná právna úprava zavádza možnosť, aby v trestnom konaní, ak je potrebné ustanovenie opatrovníka, mohla ním byť ako fyzická tak aj právnická osoba, najmä občianske združenie zamerané na ochranu ľudských práv, pretože sa tým poskytne účinnejšia ochrana práv osôb, ktoré musia byť v trestnom konaní zastúpené opatrovníkom, najmä týraným deťom, ktoré nemôžu zastupovať ich zákonní zástupcovia. Jedná sa hlavne o prípady, keď sa vedie trestné stíhanie jedného zo zákonných zástupcov dieťaťa pre trestný čin, v ktorom poškodenou osobou je práve dieťa dočasne umiestnené rozhodnutím súdu v starostlivosti inej osoby než rodiča alebo v neštátnom zariadení sociálnych služieb zriadenom právnickou osobou, najmä občianskym združením.

K bodu č. 2. Navrhovaná právna ochrana zavádza inštitút splnomocnenca ex offo už v prípravnom konaní v prípadoch trestných činov proti blízkej a zverenej osobe, ak je poškodeným maloletá osoba a tým implementuje medzinárodné záväzky o osobitnej ochrane práv maloletých osôb v každom štádiu trestného konania do nášho procesného trestného poriadku. Ak je dieťa chránené Dohovorom o právach dieťaťa, poškodenou osobou v týchto trestných činoch, jeho postavenie a osobná situácia sú obzvlášť ťažké, pretože sa nemôže spoľahnúť na pomoc a ochranu svojej rodiny, tak ako deti, ktoré sa stanú obeťou trestného činu mimo prípadov domáceho násillia. Právny poriadok upravujúci trestný proces by mal poskytnúť týmto deťom kvalifikovanú právnu pomoc v osobe splnomocnenca a už v prípravnom konaní vytvoriť tak sekundárnu ochrannú sieť namiesto rodiny, ktorej ochranná funkcia v danom prípade zlyhala.

K bodu č. 3. Navrhovaná právna úprava zavádza inštitút výsluchu maloletej osoby namiesto výsluchu do zápisnice, ktorý nezaručuje objektivitu a autenticitu, je pre dieťa nevhodný a v konečnom dôsledku aj neefektívny, pretože jeho výsledkom je interpretácia skutku tak ako ho vníma vyšetrovateľ, výsluchom na videozáznam, ktorý je nielen objektívny, autentický a efektívny, ale zároveň bude ochranným opatrením vo vzťahu k vyslúchanému dieťaťu. Doterajší výsluch dieťaťa do zápisnice neumožňuje kontrolu dodržiavania procesných pravidiel zo strany orgánov činných v trestnom konaní ale aj ďalších osôb zúčastnených na výsluchu – obhajcu obžalovaného, psychológa a pod. Výsluch na videozáznam bude dôkazom o kvalite ich práce a povedie k jej zvýšeniu, čo bude prínosom pre skvalitnenie celého trestného procesu.

K bodu č. 4. Navrhovaná právna úprava zabezpečuje ochranu dieťaťa pred tým, aby výsluch nebolo potrebné opakovať a boli v maximálnej miere ušetrené od aktívnej účasti v trestnom konaní, ktoré veľmi nepriaznivo vplyva na ich psychiku a sekundárne ich stresuje nutnosťou neustále si pripomínať okolnosti trestného činu, ktorý bol na nich spáchaný.

Bezbrannosť detí chránených Dohovorom vo vzťahu k domácemu násiliu viedla mnohé jurisdikcie k tomu, aby vytvorili špeciálne zákony a pravidlá, ktoré sú prispôbené ich potrebám.

Rezolúcia Komisie OSN pre prevenciu kriminality a trestnú justíciu O výkone súdnictva mladistvých a Pravidlá pre zaobchádzanie s deťmi v rámci systému trestnej justície odporúčajú členským štátom, ktoré tak dosiaľ neurobili, aby prijali špeciálny kódex správneho a optimálneho riešenia prípadov zahrňujúcich maloleté obeť.

K bodu č. 5. Navrhovaná právna úprava reaguje na právnu úpravu zavedenia inštitútu splnomocnenca ex offa maloletým deťom podľa bodu č. 2 návrhu a stanovuje v rámci trov trestného konania, ktoré znáša štát, rovnaký nárok na odmenu a náhradu hotových výdavkov, aké má priznané v trestnom konaní obhajca ex offa.

K bodu č. 6. Navrhovaná právna úprava dopĺňa do doterajšej právnej úpravy aj splnomocnenca ex offa a priznáva mu rovnako ako obhajcovi ex offa procesné právo na uplatnenie nároku na odmenu a hotové výdavky.

K bodu č. 7. Navrhovaná právna úprava vychádza z potreby upraviť aj ďalšie právne ustanovenia súvisiace s trovami trestného konania u splnomocnenca ex offa tak, aby jeho práva na odmenu a hotové výdavky boli reálne zahrnuté do trestného procesného poriadku.

K bodu č. 8. Pozri dôvodovú správu k bodu č. 6 a 7.

K bodu č. 9. Navrhovaná právna úprava dopĺňa doterajšie ustanovenie o povinnosti odsúdeného nahradiť trovy konania poškodenému vzniknuté pribráním splnomocnenca aj o takého splnomocnenca, ktorý bol súdom ustanovený podľa novonavrhovanej právnej úpravy.

K bodu č. 10. Navrhovaná právna úprava upravuje procesné podmienky rozhodovania súdu o povinnosti na náhradu trov poškodeného v súvislosti so zavedením inštitútu splnomocnenca ex offa podľa novonavrhovanej právnej úpravy.

K bodu č. 11. Navrhovaná právna úprava odstraňuje nedostatky doterajšej právnej úpravy, ktorá neúmerne prenáša zodpovednosť za stíhanie trestných činov násilia na ženách a v rodinách práve na poškodených, teda obeť, pričom potreba potrestania takýchto páchatel'ov je mimoriadne spoločensky žiadúca, ak má dôjsť k eliminácii tohto násilia.

Je potrebné vrátiť sa k úprave, ktorá zabezpečovala, že primárnu zodpovednosť za iniciovanie trestného stíhania budú mať prokurátori a nie obeť násilia.

Uloženie zodpovednosti za trestné stíhanie výlučne na prokurátora má, okrem iného, chrániť obeť, ktorej je týmto odňatá možnosť rozhodovať o trestnom stíhaní, pred pomstou páchatel'a. Orgány činné v trestnom konaní aj samotné obeť poukazujú na niekedy až nepredstaviteľné následky toho, že obeť má dať súhlas s trestným stíhaním: vznik ďalšieho násilia často aj s ťažšími následkami ako u prvotného, pre ktoré by mal byť páchatel' stíhaný, hrozby, stres, nátlakové akcie páchatel'a a pod.

K bodu č. 12. Pozri dôvodovú správu k bodom č. 3 a 4.

K bodu č. 13. Navrhovaná právna úprava rozširuje okruh osôb oprávnených napadnúť odvolaním rozsudok súdu prvého stupňa v trestnom konaní priznáva rovnaké práva a postavenie ako prokurátorovi podať odvolanie pre nesprávnosť ktorékokoľvek výroku aj poškodenému, ak je maloletou osobou, v prípadoch násilných trestných činov voči blízkej a

zverenej osobe. Doterajšia právna úprava umožňuje poškodenému podať odvolanie, len takému, ktorý uplatnil nárok na náhradu škody a aj to, len pre nesprávnosť výroku o náhrade škody. Osobitná ochrana práv maloletých, chránených Dohovorom o právach dieťaťa a ďalšími medzinárodnými zmluvami a záväzkami nie je doterajšou úpravou trestného procesu zaručená.

Predložený návrh zmien Trestného poriadku predstavuje zvýšené výdavky zo štátneho rozpočtu nepriamo v súvislosti so zavedením obligatórneho výsluchu maloletých osôb na videozáznam, ale nevyvoláva priamo vznik týchto výdavkov, pretože doterajšia právna úprava umožňovala takéto výsluchy a mnohé úrady vyšetrovania sú aj takouto technikou vybavení, resp. by mali byť vybavení.

Očakávaný nárast výdavkov predstavuje v závislosti od zistenia vybavenosti jednotlivých úradov vyšetrovania cca 100 000,- Sk na jeden úrad, celkovo cca 2 mil. Sk jednorázovo a na zakupovanie potrieb – videopásiek a pod. a servis cca 500 000,- Sk ročne.

Zvýšené výdavky zo štátneho rozpočtu priamo vyvolané predloženým návrhom je potrebné očakávať v súvislosti s ustanovením splnomocnenca ex offio u maloletých poškodených, teda v prípadoch, keď žiadna z oprávnených osôb nevyužije svoje právo a nezvolí maloletému poškodenému splnomocnenca z radov advokátov sama.

Predpokladá sa, že vzhľadom na veľmi široký okruh oprávnených osôb, ktoré budú mať právo zvoliť maloletému poškodenému splnomocnenca, na existenciu siete advokátov, ktorí obdobné služby poskytujú bezplatne a na to, že v takýchto prípadoch je odmena za právne úkony pomerne nízka, bude dochádzať k prípadom ustanovovania splnomocnenca orgánmi činnými v trestnom konaní v oveľa menšom rozsahu, než k zvoleniu splnomocnenca.

Očakávaný nárast výdavkov na štátny rozpočet na trovy takto ustanovených splnomocnencov bude predstavovať cca 200 000,- Sk ročne.

Prekladacia správa.

1. Pojmoslovný aspekt domáceho násillia / rodovopodmieneneného násillia a násillia v rodinách/.

Termín „domáce násillie“ je používaný jednak na vyjadrenie incidentov a fyzických útokov vo forme fyzického a sexuálneho násillia ako sácanie, štípanie, opl'úvanie, kopanie, udieranie, škrtenie, pálenie, udieranie pášťou, bitie predmetmi, bodanie, oblievanie vriacou vodou alebo kyselinou, podpaľovanie, sexuálne a pohlavné zneužívanie a znásillnenie., jednak na vyjadrenie psychického alebo duševného násillia ako aj ekonomického násillia, ktoré môže zahŕňať opakované verbálne útoky, obťažovanie, obmedzovanie osobnej slobody, kontaktu s členmi rodiny alebo priateľmi a depriváciu fyzických, finančných alebo osobných zdrojov.

Niektorí odborníci používajú tento termín na opisanie násillia voči ženám odohrávajúcej sa exkluzívne v rodine, kým pre ďalších je to všeobecná kategória pre akékoľvek násillie v prípade, že obeť a páchatel' majú nejakú formu osobného vzťahu alebo taký mali v minulosti.

V širšom zmysle, termín domáce násillie zahŕňa aj zneužívanie detí, či už fyzické, psychické alebo sexuálne, násillie medzi súrodencami, zneužívanie alebo zanedbávanie starých ľudí a zneužívanie detí rodičmi.

2. Spoločensko- sociálny aspekt domáceho násillia / rodovopodmieneneného násillia a násillia v rodinách/.

Domáce násillie je predovšetkým skrytým problémom a jeho výskum pomernou novinkou realizovanou len počas posledných 25 rokov. Štúdie poukazujú, že v niektorých komunitách sa tento druh násillia vyskytuje až v jednom z troch manželstiev, pričom sa zdá, že niet na svete miesta, kde sa nevyskytovalo.

Podľa výskumu vykonaného agentúrou STEM pre potreby českej nadácie Bílý kruh bezpečí v roku 2000 zažilo 26% občanov Českej republiky domáce násillie priamo, 61 % pozná prípady domáceho násillia zo svojho okolia.

Obeťami sú v 97 % ženy teda aj deti ženského pohlavia a iba v 3% muži.

Odhadnúť reálny výskyt násillia v domácnostiach je ťažké, pretože oficiálnych štatistík je veľmi málo a jeho charakteristikou je skrytá forma výskytu. Komunity existenciu tohto problému popierajú, obávajú sa toho, že ak ho priznajú, narušia tým integritu rodiny.

Štatistické údaje získané z policajných záznamov a iných oficiálnych zdrojov sú dôkazom toho, že domáce násillie existuje, no tento problém je notoricky podhodnocovaný. Samotné obeť majú často zábrany voči nahláseniu útokov voči svojej osobe kvôli pocitu hanby za to, že ich napadol člen rodiny, zo strachu alebo z dôvodu intenzívnych pocitov lojality voči rodine.

Podľa štatistických údajov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky bolo v roku 1995 spáchaných 66,6 % , v roku 1996 už 68,1 % a v roku 1997 až 72,1% násillných trestných činov v rámci domáceho násillia, pričom tento nepriaznivý trend pokračoval aj v ďalších rokoch:

z celkového počtu vražd

v roku 1995 bolo spáchaných v rámci domáceho násilia.....	26 – 50 %
v roku 1996	26 - 78,8 %
v roku 1997	25 - 67,6 %
v roku 1998	24 - 55,8 %
v roku 1999	už 34, čo predstavovalo v tomto roku neuveriteľných 89,5 % !
v roku 2000	„len“ 24, čo ale predstavovalo 85,7%!

z celkového počtu ublížení na zdraví

v roku 1995 bolo spáchaných v rámci domáceho násilia.....	646 – 61,5 %
v roku 1996	647 – 62,45 %
v roku 1997	653 – 65,4 %
v roku 1998	782 – 70,4 %
v roku 1999	639 – 63,7 %
v roku 2000	613 – 65,1 %

z celkového počtu trestných činov násilia proti jednotlivcovi / vyhrážanie usmrtením, ublížením na zdraví a spôsobením škody/

v roku 1995 bolo spáchaných v rámci domáceho násilia.....	1040 – 86,4 %
v roku 1996	1407 – 86,7 %
v roku 1997	1807 - 89,1 %
v roku 1998	2305 – 88,8 %
v roku 1999	2716 – 89,9 %
v roku 2000	2712 – 89 %

z celkového počtu znásilnení

v roku 1995 bolo v rámci domáceho násilia spáchaných.....	87 – 44,8 %
v roku 1996.....	81 – 50,6 %
v roku 1997	87 – 59,6 %
v roku 1998	73 – 58,9 %
v roku 1999	81 – 57,4 %
v roku 2000	52 – 54,7 %

z celkového počtu trestných činov pohlavného zneužívania

v roku 1995 bolo v rámci domáceho násilia spáchaných.....	198 – 75,6 %
v roku 1996	200 – 64,3 %
v roku 1997	180 – 66,2 %
v roku 1998	135 – 48 %
v roku 1999	151 – 59,2 %
v roku 2000	160 – 56,3 %

Skutočný výskyt domáceho násilia nemusí byť nikdy presne známy, ale je jasné, že tento typ násilia je súčasťou dynamiky mnohých rodinných situácií v rozvojovom aj rozvinutom svete.

Skúsenosti z iných štátov ukazujú, že sa jedná o najrozšírenejšiu formu násilia páchaného medzi ľuďmi a to o formu najskrytejšiu.

Domáce násilie voči ženám prekračuje hranice všetkých vrstiev, kultúrnych a národnostných bariér a objavuje sa vo všetkých ekonomických a sociálnych štruktúrach.

Domáce násilie je špecifické aj tým, že uňho nemožno predpokladať „samovyriešenie“ a naopak má gradujúcu tendenciu. Štáty, ktoré tomuto problému nevenujú dostatočnú pozornosť môžu očakávať jeho eskaláciu až do globálnej spoločenskej epidémie.

Výskumné údaje, ktoré sú známe, potvrdzujú, že členovia rodín sú vraždení, fyzicky týraní a sexuálne zneužívaní, ohrozovaní a ponižovaní v ich vlastných domácnostiach, v ktorých by sa mali cítiť najbezpečnejšie.

Hoci presný obraz o aktuálnom výskyte domáceho násilia je nedostupný, následky toho násilia sú pomerne jasné:

- obeť násilia trpia fyzicky a psychicky, vo zvýšenej miere páchajú samovraždy.
- následky násilia v rodine nie sú obmedzené len na priamu obeť násilia. Samotný páchatel' násilia môže trpieť následkami svojho správania, pretože obeť, ktoré zavraždia násilníkov, tak konajú najčastejšie v reakcii na útok alebo vyhrážanie sa útokom.
- domáce násilie je tiež ohrozením pre rodinných príslušníkov a iných jednotlivcov, ktorí sa pokúšajú intervenovať a môžu sa pri tom sami stať obeťou násilníka
-
- deti v rodinách, kde dochádza zdanlivo „len“ k násiliu voči jednému členovi rodiny, žijú tiež v ohrození zo zranenia alebo zabitia násilníkom, ak sa stanú aktérmi incidentu násilia, či už náhodou alebo v snahe chrániť ohrozovaného člena rodiny
-
- deti z domácností, kde dochádza zdanlivo „len“ k násiliu voči jednému členovi rodiny, trpia oveľa častejšie poruchami správania a nedostatkom špecifických sociálnych zručností ako deti v domovoch, ktorých k násiliu nedochádza
- okrem veľkých osobných obetí spájaných s domácim násilím sú s ním spájané sociálne a ekonomické škody.
- sociálne škody zahŕňajú stigmatizáciu jednotlivých rodín, sociálnu izoláciu a dočasnú alebo trvalú ekonomickú a psychickú závislosť členov rodiny na podporných skupinách alebo systéme sociálnej podpory.
- finančné strany zo štátnych prostriedkov sú charakterizované obrovskými sumami peňazí, ktoré sú vydávané na policajné a súdne služby, zdravotné a sociálne služby, dávky sociálnej podpory a to všetko bez adekvátneho praktického spoločenského prínosu
- obeť násilia nepodávajú potrebný pracovný výkon a ak pracujú v oblastiach, kde sa vyžaduje psychické sústredenie, v dôsledku stresu z týrania, môžu ohroziť život a zdravie iných ľudí a spôsobiť aj ekonomické škody.
- obeť násilia oveľa častejšie trpia zdravotnými problémami a na liečenie týchto chorôb vynakladá štát nemalé finančné prostriedky bez dlhodobjšieho efektu pre ich zdravie, pretože zdravotné problémy sa opätovne vracajú, keď sa neodstráni podstata ich vzniku – násilie v rodine.

- týrané deti nedosahujú také študijné výsledky ako by mohli, a sú častejšie v dôsledku nízkeho vzdelania odkázané na podpory v nezamestnanosti a sociálne dávky, čo opäť predstavuje zvýšenie finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu, ktoré by vôbec nemuseli byť poskytované v takom rozsahu, keby sa rozsah násilia na ženách a v rodinách eliminoval.

Štúdie poukazujú na to, že namiesto toho, aby reprezentovalo domáce násilie aberáciu, je všeobecne akceptované a tolerované.

Pôvod násilia je možné lokalizovať v sociálnej štruktúre a komplexnom systéme hodnôt, tradícií, zvykov a povier týkajúcich sa rodovej nerovnosti.

3. Ľudsko- právny aspekt domáceho násilia / rodovopodmieneného násilia a násilia v rodinách/.

3.1. Domáce násilie / rodovopodmienené násilie a násilie v rodinách/ z pohľadu ľudských práv.

Rodina je osobným priestorom, poskytujúcim útechu a podporu v osobnom raste jej členov.

Pokiaľ si každý uvedomuje význam rodinného spoločenstva ako základného spoločenského systému a rešpektovania práva každého človeka narodiť sa, žiť, vyrastať a realizovať sa v rodine, nadmerná viera v jej ochranné /výchovné/ kapacity môže viesť k snahe udržať rodinnú jednotku napriek tomu, že dochádza v rámci nej k viktimácii jej členom inými členmi rodiny.

Právo na rodinný život v súkromí nezahrňuje právo na zneužívanie členov rodiny.

Právo nebyť vystavovaná/y domácemu násiliu alebo hrozbe domáceho násilia je základným a univerzálnym ľudským právom.

Podľa záverov jednej z pracovných skupín Národnej konferencie Slovenskej republiky proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a diskriminácii, ktorá sa konala 18. mája 2000 v Bratislave je potrebné v rámci diskriminácie a násilia v rodine, na ženách a deťoch urobiť nasledovné opatrenia:

- zakotviť možnosť detí samostatne žiadať o právnu ochranu pri rodinnom násilí
- znížiť počet výsluchov, ktoré musí absolvovať obeť násilného trestného činu
- zakotviť účasť mimovládnych organizácií ako účastníkov konania pri ochrane detí
- doplniť systém sankcií pri násilných trestných činoch súvisiacich s domácim násilím
- rozšíriť trestnoprávnu zodpovednosť na všetky formy domáceho násilia
- novelizovať zákon o odškodňovaní obetí násilných trestných činov tak, aby sa odstránila disproporcia medzi násilnými trestnými činmi a znásilnením.

Jedným zo spôsobov ako zastaviť násilie na ženách a v rodinách je urobiť ho trestným činom a to z týchto dôvodov:

- spoločnosť tým prejaví, že odsudzuje správanie páchatel'a a pripisuje mu osobnú zodpovednosť za jeho činy,
- súdny proces je vyjadrením toho, že obeť má nárok na ochranu štátom
- zákon má dôležitú výchovnú a symbolickú rolu
- zatknutie, súdny proces a odsúdenie môžu pôsobiť odstrašujúco na páchatel'a

- mediácia nie je vhodnou stratégiou, lebo znižuje závažnosť násilia
- ochranný prístup nedostatočne odsudzuje násilie.

Rozhodnutie o začatí trestného stíhania prípadov domáceho násilia nemôže spočívať v prevažnej miere na súhlase obeť, pretože ju to vystavuje ďalšiemu ohrozeniu a častokrát násilie, ktoré nasleduje v snahe zabrániť obeť dať súhlas má horšie následky ako násilie, pre ktoré by mal byť páchateľ stíhaný.

Aj keď obeť napriek ohrozeniu súhlas s trestným stíhaním dá, naďalej sa často nachádza v období pred súdnym konaním v ohrození a strese. Obvinený môže mať prístup k obeť a môže ju zastrašovať s cieľom odradiť ju od účasti na súdnom konaní.

Domáce násilie je komplexný problém, vyžadujúci si flexibilný a koordinovaný prístup od ľudí z rôznych profesných skupín a komunity. Vo všetkých krajinách je domáce násilie hlboko vpletené do sociálnej tkaniny. V rozvinutom svete nepredstavuje existencia celej škály sociálnych služieb a systému dozoru nad implementáciou zákonov garanciu adekvátnej reakcie na domáce násilie.

Bezpečnosť a zdravie obeť sú najdôležitejšími prioritami. Ako na národnej, tak i na medzinárodnej úrovni je obeť venovaná čoraz väčšia pozornosť.

V roku 1985 Organizácia Spojených národov prijala Deklaráciu základných princípov spravodlivosti pre obeť trestných činov a zneužívania moci. Medzi princípy deklarácie patrí aj prístup k spravodlivosti a spravodlivému zaobchádzaniu, odškodneniu, kompenzácii a asistencii.

Uznanie a ochrana práv, potrieb a zájmov obeť má najvyššiu prioritu. Všetky stratégie, vrátane aplikovania právnych sankcií a iných opatrení musia brať ohľad na ich bezpečnosť. Reakcie právneho systému musia zabrániť ďalšej viktimizácii obeť a brať ohľad na jej špecifické súsenosti a obavy.

Právny systém môže zabrániť ďalšej viktimizácii aj poskytnutím advokátov obeť, zberom dôkazového materiálu spôsobom prejavujúcim rešpekt voči situácii obeť, zefektívnením súdneho procesu, zmenou špecifických postupov v súdnej sieni, jasným vyjadrením postoja nulovej tolerancie voči násiliu komunitou.

Profesionáli by mali pamätať na to, že keď obeť žiadajú o pomoc, často sa cítia zahabene, ponížene, majú strach a prisudzujú si zodpovednosť za násilie. Tieto ženy potrebujú poradenstvo a podporu, ktorá sa sústreďuje na posilnenie ich osobnosti. Môžu potrebovať uistenie, že nie sú samé, že mnohí iní prešli cez podobné skúsenosti, že to čo sa stalo, nie je ich reflexiou a najmä to, že za týranie nenesú vinu oni. Je nutné sprostredkovať obeť domáceho násilia fakt, že nenesú žiadnu zodpovednosť za násilie páchané členom ich rodiny alebo inou blízkou osobou.

3.2. Tradičné chápanie a predsudky spoločnosti a práva vo vzťahu k domácemu násiliu / rodovopodmienenému násiliu a násiliu v rodinách.

Tradičné prístupy k domácemu násiliu sú problematické:

1. obeť sú často obviňované alebo zaťahované do násilia
2. osobnosť obeť je často vnímaná ako narušená
3. bezpečnosť obeť nie je považovaná za primárny problém
4. pôvod problému je nachádzaný v jednotlivcovi alebo vo vzťahu
5. násilie je často vyskresľované ako psychologický a nie trestno-právny problém
6. nie je kladené do sociálneho kontextu.

Práva osoby obvinenej z trestného činu sú vymedzené medzinárodným právom: obvinený má právo na spravodlivé zaobchádzanie bez diskriminácie, právo na súdny proces, nemôže byť podriadený krutému, neľudskému alebo degradujúcemu zaobchádzaniu.

Práva osoby obvinenej z domáceho násillia musia rovnako rešpektovať zásady medzinárodného práva a mali by byť chránené počas celého justičného procesu, vrátania vyšetrovania, zatýkania, zadržania, súdneho konania, vynášania rozsudku ako aj uväznenia.

Domáce násillie je nutné chápať v jeho komplexnom sociálnom kontexte. Je produktom sociálneho a kultúrneho života, ako aj tradícií, zvykov a povier o vzťahoch v rodinnom a obdobnom spoločenstve. Obsahuje komponent zneužívania moci a kontroly. Stratégie eliminácie domáceho násillia musia zohľadňovať faktory prispievajúce k jeho vzniku.

3.3. Domáce násillie / rodovopodmienené násillie a násillie v rodinách / z aspektu medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky.

3.3.1. Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, a ktoré majú v zmysle článku 7 odseku 5 a článku 154 c Ústavy Slovenskej republiky prednosť pred zákonmi.

Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien bol v mene bývalej Československej socialistickej republiky podpísaný dňa 17. júla 1980. S jeho textom vyslovilo súhlas Federálne zhromaždenie ČSSR a následne ho prezident ČSSR ratifikoval s výhradou, že ČSSR sa v súlade s odsekom 2 článku 29 Dohovoru nepovažuje byť viazaná jeho odsekom 1 článku 29. ČSSR bola toho názoru, že prípadné spory o výklad alebo vykonávanie tohto Dohovoru sa majú riešiť prípadným rokovaním medzi stranami sporu, prípadne iným spôsobom, na ktorom sa strany sporu dohodnú a nie arbitrážou resp. Medzinárodným súdnym dvorom v Haagu.

Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka OSN, depozitára Dohovoru, dňa 16. februára 1982. Na základe ustanovenia článku 27 ods. 1 na dobudol Dohovor platnosť pre Československú socialistickú republiku dňa 18. marca 1982. Text Dohovoru bol vyhlásený vo forme vyhlášky ministra zahraničných vecí a publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 62 z roku 1987.

V dôsledku sukcesie po bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej republike sa Slovenská republika stala zmluvnou stranou Dohovoru dňa 28. mája 1993 so spätnou účinnosťou od 1. januára 1993.

Opčný protokol k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien bol prijatý dňa 6. októbra 1999 v New Yorku.

Národná rada Slovenskej republiky vyslovila s Opčným protokolom súhlas uznesením č. 1046 z 22. septembra 2000 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 26. októbra 2000.

Opčný protokol nadobudol platnosť 22. decembra 2000 na základe článku 16 ods. 1 a pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 17. februára 2001 na základe článku 16 ods.2, pričom bol vyhlásený vo forme oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o prijatí Opčného protokolu k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien a publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 343/2001.

Dohovor o právach dieťaťa bol v mene Českej a Slovenskej Federatívnej republiky podpísaný v New Yorku dňa 30. septembra 1990. S jeho textom vyslovilo súhlas Federálne zhromaždenie Českej a Slovenskej Federatívnej republiky a prezident Českej a Slovenskej republiky ho ratifikoval. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka OSN 1. januára 1991.

Dohovor o právach dieťaťa nadobudol platnosť na základe svojho článku 49 ods. 1 dňom 2. septembra 1990. Pre Českú a Slovenskú Federatívnu republiku nadobudol platnosť v súlade so svojím článkom 49 ods. 2 dňom 6. februára 1991. Text tohto Dohovoru bol vyhlásený vo forme oznámenia Federálneho ministerstva zahraničných vecí o dojednaní Dohovoru o právach dieťaťa a publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 104/1991.

V dôsledku sukcesie po bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej republike sa Slovenská republika stala zmluvnou stranou Dohovoru od 1. januára 1993.

Dňa 20. mája 1980 bol v Luxemburgu uzavretý Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti. Dohovor bol podpísaný v mene Slovenskej republiky v Štrasburgu 2. marca 2000.

Národná rada Slovenskej republiky vyslovila s dohovorom súhlas svojím uznesením č. 1275 z 27. februára 2001 s výhradou tohto znenia: „Slovenská republika v zmysle článku 6 ods. 3 vylučuje použitie ustanovenia odseku 1 písm. b/ tohto článku.“ Prezident Slovenskej republiky dohovor ratifikoval 22. marca 2001. Ratifikačná listina bola uložená 7. mája 2001 u generálneho tajomníka Rady Európy.

Dohovor nadobudol platnosť 1. septembra 1983 na základe článku 22 ods. 1 a pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 1. septembra 2001 na základe článku 22 ods.2.

Text dohovoru bol vyhlásený vo forme oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o uzavretí Európskeho dohovoru o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti a publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 366/2001.

Dňa 29. mája 1983 bol v Haagu uzavretý Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach. Dohovor bol prijatý v mene Slovenskej republiky v Haagu 1. júna 1999.

Národná rada Slovenskej republiky vyslovila s dohovorom súhlas svojím uznesením č. 1304 z 21. marca 2001 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 15. mája 2001. Ratifikačná listina bola uložená 6. júna 2001 na Ministerstve zahraničných vecí Holandského kráľovstva.

Dohovor nadobudol platnosť 1. mája 1995 na základe článku 46 ods. 1 a pre Slovenskú republiku 1. októbra 2001 na základe článku 46 ods. 2.

3.3.2. Ostatné medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti domáceho násillia.

V novembri 1993 bola prijatá Deklarácia OSN o odstránení násillia páchaného na ženách, v ktorom sa definoval termín „násillie na ženách“ ako rodovopodmienené násillie, ktorého dôsledkom je, alebo ktorý smeruje k tomu, aby jeho dôsledkom bolo fyzické, sexuálne alebo psychické poškodenie trpiacej ženy, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek odňatia slobody, či už vo verejnom živote.

Na 4. Svetovej konferencii žien, ktorá sa konala v Pekingu bola prijatá Pekingská deklarácia a Platforma pre činnosť v rokoch 1995-2000, ktorými sa Slovenská republika zaviazala odstraňovať všetky legislatívne, právne a inštitucionálne prekážky na dosiahnutie zlepšenia postavenia žien, pričom jednou z kľúčových oblastí, na ktoré by sa mala sústrediť je aj násillie na ženách .

Na Berlínskej konferencii konanej v dňoch 16.-18. mája 2001 bol prijatý Berlínsky záväzok o deťoch Európy a strednej Ázie, v ktorom sa Slovenská republika zaviazala o.i. aj

prijat' všetky opatrenia na zabezpečenie realizácie Dohovoru o právach dieťaťa a čo najskôr ratifikovať dva dobrovoľné protokoly tohto Dohovoru a to:

Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch
a Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii.

Príslušný ratifikačný a legislatívny proces o začlenenie týchto protokolov do právneho poriadku Slovenskej republiky v súčasnosti úspešne prebieha.

Doložka zlučiteľnosti

predloženého návrhu zákona s právom Európskej únie.

1. Navrhovateľ zákona: poslanci Národnej rady Slovenskej republiky
2. Názov návrhu zákona: Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
3. V práve Európskej únie je problematika zákona

a/ upravená:

v Európskom dohovore na ochranu ľudských práv a základných slobôd z roku 1950
v Zmluve o založení Európskeho spoločenstva podpísanej dňa 25.3.1957
v Zmluve o Európskej únii podpísanej dňa 7.2.1992 v znení Amsterdamskej zmluvy podpísanej dňa 2.10.1997, ktorá nadobudla účinnosť dňa 1.5.1999 a v Protokoloch k Zmluve o Európskej únii a k Zmluve o založení Európskeho spoločenstva „ Protokol o začlenení Schengenského systému do rámca Európskej únie“
v Európskej dohode o pridružení uzatvorenej medzi Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi na strane jednej a Slovenskou republikou na strane druhej zo dňa 4.10.1993, ktorá nadobudla účinnosť dňa 1.2.1995 a je publikovaná vo forme oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky pod č. 158/1997 Z.z. /Asociačná dohoda/, kapitola III, čl. 69,
v Európskom dohovore o kompenzácii obetiam násilných trestných činov z roku 1983
v Európskom dohovore o výkone práv dieťaťa z roku 1996
v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení Protokolu č. 11, ktorý nahrádza dovtedy vydané Protokoly
v Odporúčaní Rady Európy č. R(85)4: Násilie v rodine
v Odporúčaní Rady Európy č. R(85)11 o postavení obete v rámci trestného práva a procesu
v Odporúčaní Rady Európy č. R(87)21 Výboru ministrov o pomoci obetiam a prevencii viktimácie
v Odporúčaní Rady Európy č. R(90)2: Sociálne opatrenia týkajúce sa násilia v rodine
v Odporúčaní Rady Európy č. R(91)9: O núdzových opatreniach v záležitosti rodiny
v Odporúčaní Rady Európy č. R(97)13 ohľadne zavražďovania obetí a ich práv obhajoby
v Správe Valného zhromaždenia Rady Európy: Násilie na ženách v Európe zo dňa 15.3.2000
Ďalej je problematika upravená v Národnom programe pre prijatie asquis communautaire 2001 v častiach Ľudské práva a ochrana menšín a Ústava a súdnictvo.

4. Návrh zákona svojou problematikou

a/ patrí medzi prioritné oblasti aproximácie práva výslovne uvedené v čl. 70 Európskej dohody o pridružení – ochrana zdravia a života ľudí.

5. Charakteristika právnych noriem Európskej únie, ktorými je upravená problematika návrhu zákona:

Európsky dohovor na ochranu základných práv a ľudských slobôd v znení Protokolov stanovuje okruh chránených ľudských práv a slobôd na základe Všeobecnej deklarácie základných práv a ľudských slobôd.

Zmluva o založení Európskeho spoločenstva a Zmluva o Európskej únii v znení Amsterdamskej zmluvy a Protokol o začlenení Schengenského systému do rámca Európskej únie, zakotvujú v príslušných článkoch najmä rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd a ústavných tradícií členských štátov ako základných princípov práva Spoločenstva.

Európska dohoda o pridružení uzavretá medzi Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi na strane jednej a Slovenskou republikou na strane druhej zo dňa 4.10.1993, ktorá nadobudla účinnosť dňom 1.2.1995 v oddieli II článku 6 uvádza, že rešpektovanie demokratických zásad a ľudských práv zakotvených v Helsinskom Záverečnom akte a Parížskej charte pre novú Európu podnecuje domácu a zahraničnú politiku zmluvných strán a vytvára podstatné prvky súčasného pridruzenia.

Európsky dohovor o kompenzácii obetiam násilných trestných činov stanovuje zásady a povinnosti členských štátov vo vzťahu k odškodňovaniu obetí násilných trestných činov.

Európsky dohovor o výkone práv dieťaťa stanovuje osobitné procesy pri realizácii a výkone všeobecných ľudských práv detí.

Odporúčanie Rady Európy č. R(85)4: Násilie v rodine vyzýva členské štáty k vytvoreniu účinných legislatívnych a inštitucionálnych mechanizmov a opatrení na elimináciu vzrastajúceho násillia v rodinách, osobitne s prihliadnutím na ochranu všeobecného ľudského práva na rodinný život bez násillia detí a ohrozených skupín.

Odporúčanie Rady Európy č. R(85)11 o postavení obeť v rámci trestného práva a procesu stanovuje zásady na poskytovanie ochrany obetiam trestných činov a zabezpečenie podmienok pre realizáciu týchto práv.

Odporúčanie Rady Európy č. R(87)21 Výboru ministrov o pomoci obetiam a prevencii viktimácie vyzýva členské štáty na prijatie takých opatrení, aby obetiam trestných činov a násilných činov bola poskytnutá všestranná pomoc a podpora zo strany štátnych orgánov.

Odporúčanie Rady Európy č. R(90)2: Sociálne opatrenia týkajúce sa násillia v rodine stanovuje kľúčové oblasti v rámci výkonu sociálnych služieb na elimináciu násillia v rodine a zmiernenie následkov tohto násillia vo vzťahu k deťom a ohrozeným skupinám.

Odporúčanie Rady Európy č. R(91)9: O núdzových opatreniach v záležitosti rodiny odporúča členským krajinám, aby prijali všetky potrebné kroky na implemenovanie stanovených princípov a zaistili, aby efektívne núdzové opatrenia boli dostupné súdom a ďalším kompetentným orgánom, ktoré sa zaoberajú záležitosťmi rodiny na ochranu detí a ďalších osôb, ktoré potrebujú osobitnú ochranu a pomoc, a ktorých záujmy sú vážne ohrozené.

Odporúčanie Rady Európy č. R(97)13 ohľadne zastrašovania obetí a ich práv obhajoby stanovuje pre členské štáty všeobecné princípy na ochranu práv svedkov, ich príbuzných a blízkych osôb pred zastrašovaním s prihliadnutím na nariadenia Európskej konvencie ľudských práv a odporúča, aby sa pri formulovaní svojich interných legislatív a revidovaní trestných postupov a praxe riadili podľa princíпов tohto odporúčania.

Správa Valného zhromaždenia Rady Európy dokument 8667: Násilie na ženách v Európe odsudzuje násilie na ženách ako základné porušovanie ľudských práv – práva na život, bezpečnosť, dôstojnosť, fyzické a psychické zdravie.

Vyžaduje od Výboru ministrov, aby pripravil európsky program na boj proti násiliu na ženách s cieľom poukázať v legislatíve na všetky formy domáceho násilia.

Odporúča Výboru ministrov, aby tento program sledoval cieľ zaviesť do legislatívy všetky formy domáceho násilia a zvýšiť ochranu žien pred všetkými formami násilia.

6. Vyjadrenie stupňa kompatibility návrhu zákona s právom Európskej únie

a/ úplná